

ADANA HALK KÜLTÜRÜNDE ASKERİ UGURLAMA VE ASKERİ KARSILAMA GELENEGI

Melek KETRE

Bütün dünyada yasayan toplulukların bir devlet çatısı altında birlesmesinden bu yana askere gitmenin basladigini ve bunun beraberinde önem kazandigini görüyoruz. Askerlik kurumunun ortaya çıkması zamanla askeri ugurlamayı ve askeri karsilamayı gelenek haline getirmiştir. Arastırma alanımız Adana merkezde yirmiye yakın kaynak kişi ile görüşerek Adana'da askeri ugurlama ve askeri karsilama gelenegini ortaya koymaya çalıştık.

GEÇMİSTE VE GÜNÜMÜZDE ASKERE ALMA SİSTEMİ

Geçmisi milattan önce 2700 yilina kadar dayanan zorunlu askerlik sistemi, ülkemizde ayrı dönemlerde değişik biçimlerde uygulanmıştır. 1843 yilma kadar askere alma işiyle görevli memurların istenen sayıya ulaşmaya kadar halkın arasından asker seçme yöntemi 1843 yilından sonra kur'a yöntemine dönüştürüldü.

1916 yilında çıkan bir kararname ile hanedan üyeleri dışında kalanlar için askerlik yükümlülüğü kabul edildi. 18 yasım dolduran her erkek askere alındı. 1927'de çıkan bir kanuna göre askerlik yası 20'ye çıkarıldı¹.

ASKER UGURLAMA

Türk töresi ve İslamiyet'in etkisiyle askerliği kutsal sayan halkımız, askeri uğurlamayı gelenek haline getirmiştir. Asker uğurlarken herkesçe kabul edilen ve uygulanmaya çalışılan bazı inanışlar vardır.

Yöremizde asker adayının görev yeri ve göreve gidis tarihi belli olduğunda asker adayı bütün akraba, arkadaş ve komsulanni dolayarak bu tarihi bildirir. Aslında bu bir çeşit yapılacak türbe ziyareti, mevlit ya da kına gecesine davet niteliğindedir. Genellikle asker adayı büyüklerini davet ederken havlu, mendil veya çorap verir. (K.1), (K.2), (K.3), (K.5), (K.6), (K.10), (K.11), (K.12)

Asker adayı yola çıkmadan bir ya da iki gün önce davetlilerle birlikte ziyarete (türbe) gider. Genellikle gidilen bu ziyaretler; Hidir¹, Cabbar Dede, Seyh Abdü'r-rezak (Yagmur Dede'nin ağabeyi)dir. Bu ziyaretlere asker adayının götürülüş amacı, sağ salım gidip gelmesi için yardım dilemektir. Asker adayı bu dileginin yerine gelmesi durumunda kurban keseceğini söyler. Bazan asker adayı henüz askere gitmeden kurban (dana, koyun, horoz) keser. Kurbanın eti ya yemek yapılarak dağıtılır ya da olduğu gibi ziyarete gelenlere verilir. Genellikle bu kurban kesimi bir dinsel törene dönüştürülerek Kur'an ve mevlit okutulur. Ama askere gitmeden önce bu töreni yapanların sayısı azdır. Kurban kesimi çoğunlukla askerden dönüştürülür. (K.1), (K.3), (K.4), (K.5), (K.10), (K.11), (K.12)

Bazı asker adayları ise hiçbir ziyarete gitmeden evinde Kur'an ve mevlit okutur. (K.2), (K.6), (K.7), (K.8), (K.9), (K.15) Aynı günün akşamı ya da bir sonraki günün akşamı asker kınası yapılır. Bu kınadan birkaç gün önce kına bayraktarı adı verilen, kınanın duasını okuyacak kişi davet edilir. Davet ederken bayraktara gömlek, havlu, mendil, çorap, kravat gibi hediyeler verilir. Usta-çırak ilişkisine bağlı olarak gelişen kına bayraktarlığı hiçbir gelir beklemezsizin yapılır. Kına bayraktarı yapılan her davete gitmeyi görev olarak kabul eder. (K.1), (K.3), (K.4), (K.5), (K.11), (K.12)

Asker kınası akşam saatlerinde yapılır. Bu nedenle misafirlere yemekler hazırlanır. Kına için özel bir yemek olmamakla birlikte asker adayının sevdiği yemekler tercih edilir. Genellikle yemeklerin yanında bogma² içilir. Eğer asker adayının gelir düzeyi düşük ise misafirlere sadece çerez ikram eder. (K.1), (K.2), (K.3), (K.4), (K.5), (K.6), (K.7), (K.8), (K.9), (K.10), (K.11), (K.12), (K.15), (K.16)

Kına bayraktarı erkek kınası ve sünnet kınasında da okuduğu kına duasını henüz yemek yenilmeye başlamadan önce asker kınasında okur. Kaynak kişi(K.1) kına duasını şu şekilde sunar:

¹Hizir diye de tanınır. Ama yöremizde yaygın adı Hidir'dir.

² Üzüm, incir gibi meyvelerin mayalanmasından sonra ilkel araçlarla damıtılarak elde edilen bir tür rakı.

-Erenler, yârenler; evliler, ergenler; seyirciler, sualcılar; bu mecliste hazır olanlar. İzninizle!

Kinada bulunan insanlar:

-İzin senin !

Bu söyleyis üç kere tekrarlanır. Kina bayraktarı:

-İzin benim olursa Allah'ın emriyle, Peygamber Efendimizin, kavliyle askerimizin (genellikle askerin adı söylenir) kinasini yakacagiz Allah hayirli ugurlu eylesin.

Kinada bulunan insanlar: -

Amin !

Kina bayraktarı:

-Evvelimiz Kur'an, ahirimiz Kur'an, son peygamberimiz Muhammet Mustafa aleyh-is-selam

Bu söyleyis üç kere tekrar edilir. Kina bayraktarı:

-Ya kalbi açan tek Allah. Sen bizi emin yollari aç, sen bizi baki bırakma, bakiye de bırakma. Ne bizi bırak ne de bırakır. Bütün melekler ve evliyalar hakki için, şahit olan müminler hakki için, birinci Allah, en evvel Allah, ahrette de Allah.

Adem babamızı ve Havva anamızı yaratan ya Allah! Musa Allah'ın sözcüsü, İbrahim Allah'ın halilidir. Allah'ın selami Hz. Muhammet Mustafa üstüne olsun. Bunlar arasından bir çok peygamberler gelmiş ve geçmişlerdir. Gelmiş ve geçmişlerin ruhu için el-fatih.

Kinada bulunan insanlar topluca Fatih Suresini okurlar. Kina bayraktarı:

-Bu kinanın piri sorarsanız, üç yeşil yaprak sultanı Hz. Salman-i Pak'tir³. Hz. Salman-i Pak'in ruhu için el-fatih.

Kinada bulunan insanlar topluca Fatih Suresini okur. Kina bayraktarı:

-Birler kim, ikiler kim, üçler kim, dörtler kim, besler kim, altılar kim, yediler kim, kırklar kim?

Birler bir Allah

İkiler iki nebi⁴

Üçler cariyeler

Dörtler dört kitap

Besler bes vakit namaz

Altılar altı imam

Yediler yedi kardeş⁵

Kırklar Sam-i şerifte yatanlardır⁶.

³ Kaynak kişi, Salman-i Pak'in kinanın piri olduğunu söylüyor. ⁴Kaynak kişi, burada anlatılan iki nebinin kim olduğunu bilmiyor. ⁵Kaynak kişi, burada Eshab-i Kehf anlatıldığını söylüyor ⁶kaynak kişi, burada yatanların Peygamberin sülalesi olduğunu söylüyor

Gökten indi dört kitap, Lokman Hekim okudu kat kat. Kâfirin azlığına, İslam dininin kuvvetine diyelim bir Allah, Allah!

Kinada bulunan insanlar:

-Allah, Allah! Kina

bayraktarı:

-Eger sorarlarsa aslin nereden? Aslim topraktan. Kimin soyundansın? Hz. Adem babamızın Kimin ümmetindensin? Hz. Muhammet Mustafa'nın Kimin mezhebindensin? İmâm-i A'zamin mezhebindenim

İmâm-i A'zam kimden öğrendi?
İmâm-i Alkam'dan İmâm-i Alkam
kimden öğrendi? İmâm-i Ahmet'ten
İmâm-i Ahmet kimden öğrendi? Hz.
İsrafil (a.s)'dan öğrendi Hz. İsrafil
(a.s) kimden öğrendi? Hz. Mîkâîl
(a.s)'dan öğrendi Hz. Mîkâîl (a.s)
kimden öğrendi? Hz. Cebrail
(a.s)'dan öğrendi Hz. Cebrail (a.s)
kimden öğrendi? Hz. Azrail (a.s)'dan
Öğrendi Hz. Azrail (a.s) kimden
öğrendi?

Kur'an'ı icad eden âlemlerin yaratıcısı Allah'tan öğrendi.

Bu yoldan bu yola; bu yol çamursuz olan yolu yoluylan, ormanı baltayan, yol kalsın gönül kalmasın, gönül kabim bos kalmasın. Askerin kınası bütün yigitler askına. Peygambere salavat, peygambere salavat, Muhammet'e salavat.

Sana hamd-i sükranlar ederiz ey ulu Allah. Bize sihhat ve afiyet ver. Bizi doğru yollara sevk ve idare eyle yarabbi.

Vatanimizi her türlü afattan muhafaza eyle yarabbi.

Vatani büyüklerimiz olan Atatürk ve Fevzi Çakmak'a rahmet eyle yarabbi .

Seref-i sahadet ibraz eden Çanakkale, İstiklal ve Kore şehitlerimize ve vatani için çalisip şehit düşen askerlerimize ve güvenlik görevlilerimize rahmet eyle yarabbi. Kur'an-i Kerimin nuru ile kabirleri nur olsun, cennet mekanları olsun, amin diyenlerden Allah razı olsun

Kinada bulunan insanlar:

-Amin! der. (K.I)

Böylece kina için okunan dua biter. Bu arada evde hazırlanan kina asker adayının yanına getirilir. Kina bir tepsi içinde çiçekler ve mumlarla

süslenir. Bir süre tepsi elden ele gezerek oynanır. Daha sonra sağdan selamet düşüncesiyle asker adayının sağ serçe parmagına kına yakılır. Kinanın etrafına kagit para sarılır. Paranın miktarı ailenin gelirine göre değişir ama genellikle dönemin en büyük parasıdır. Yemekler yenilir ve içkiler içilerek gecenin geç saatlerine kadar eğlenilir. Eğlencede müzik ya davul zurna ile, ya orkestra kiralarak, ya da darbuka çalınır türküler söylenerek yapılır. Kına gecesinde su türküler söylenir.

KETEN GÖMLEK (KINA TÜRKÜSÜ)

Kislanın önünde sıra sıra söğütler
Yüzbaşı oturmuş asker öğütler
Kimine iyi der, kimini körükler
Anama söyleyin anam ağlasın
Geriye kalanlar yalan ağlasın

Anama söyleyin damda yatmasın İpek
salvarına uçkur takmasın Duranım⁷
gelecek diye yola bakmasın Verin
künyemi de anam ağlasın
Geriye kalanlar yalan ağlasın

Askere verirler yakasız gömlek Hiç biri
demez ki biz bunu geymek Askere
yasaktır gelin kız sevmek Anama
söyleyin anam ağlasın
Geriye kalanlar yalan ağlasın (K.2), (K.3),

İKİ BÜLBÜL(KINA TÜRKÜSÜ)

İki bülbül geldi kondu su dala
Başı yeşil ayakları kırmızı
İnce yakut olmuş ağzının ucu
Dudakları kiraz gibi kırmızı
Bayram gelse kına yaksam eline
Oturup da sarılayım beline

⁸ Askerin adına göre türkünün bu bölümünde değişiklik yapılıyor.

**461KEREM İLE ASLI(KINA
TÜRKÜSÜ)**

Ben Kerem'in tas basına oturdum
Derdim birken bin bes yüze yetirdim

Uzun boylu Han Asli'mi yitirdim
Ey agalar giden yavru benimdir

Ben Kerem'dim Keremlik'imi bildirdim
Dost aglattım düşmanımı güldürdüm

Uzun boylu Han Asli'mi yitirdim
Ey agalar giden yavru benimdir

KAYIKÇI KINA TÜRKÜSÜ)

Haydin kızlar Üsküdüdü gidelim Bir
münasip kayıkçıyı bulalım

Uzun olur kayıkçının direği
Yanık olur anaların yüreği
Yorulduysan ver kızlara küreği
Çek kayıkçı kayığım yanastır

Doldur doldur ver kızlara paylastır
Çek kayıkçı kayığım mersine

YÖRÜK EMİNE(KINA TÜRKÜSÜ)

Bana derler çileli Yörük Emine Ellere
düğün bayram benim neyime Askerim
gelirse senlik evine

Askerim askerim sanlı askerim
Gurbette kırk yıl kalsan yine beklerim

Beline bağlamış palaska kemer
Silahi omzunda nöbeti döner
Elbet benim yigidim silaya döner

Askerim askerim sanlı askerim
Gurbette kırk yıl kalsan yine beklerim

Askerim Eminen bekler yolunu
Mektubun gelmeyince büktü boynunu
Özledin mi nazli körpe yavrunu

Askerim sakerim sanli askerim
Gurbette kirk yıl seni beklerim⁸ (K. 13)

Bu türküler asker adayı ve akrabalarını ağlatmak için okunur. Gecenin geç saatlerinde biten bu eğlenceden sonra, ikinci gün askerın yola çıkış saati ve gideceği araç (otobüs, tren, uçak...) duyurulur. Böylece gece sona erdirilir.

İkinci gün sabah asker adayının elindeki kinayı ailesinden biri ya da arkadaşları çözer. Kinanın etrafına sarılan para ise basının, gözünün sadakası olsun diye bir fakire verilir. Askerın yola çıkış saati yaklaşıncaya bütün akraba, komşu ve arkadaşları evlerine toplanır. Asker adayını neselendirmek için asker fıkraları ve askerlik anıları anlatılır. Asker adayının annesi oğluna bir simit isittirir ve simidin geri kalan bölümünü temiz bir tülbende sararak evin en temiz kösesindeki duvarına asar. Bu simit asker gelene kadar saklanır amaç askerın kısmetini evde saklayarak geri dönmesini sağlamaktır. Eğer asker adayının ailesi oğullarına muska yazdırmış ise boynuna taktırır. Muskanın takılması amacı askere kursun ve nazar deymemesidir.

Asker adayını uğurlayacak arabalara kırmızı yağlıklar bağlanır. Oğlanın bineceği arabaya ise bayrak asılır. Asker adayının koluna kırmızı kurdele bağlanır. Eğer asker adayının ailesinin ekonomik durumu iyi ise davul zurna da kiralarak yola çıkarılır. Arabaların ardından su dökülür, böylece askerın daha çabuk döneceğine inanılır. (K.1), (K.2), (K.3), (K.4), (K.5), (K.6), (K.7), (K.8), (K.9), (K. 10), (K.11), (K.12), (K.15), (K.16)

Asker adayının yolcu edileceği yere gelince ona moral vermek amacıyla omuzlara alınır, "asker gidecek geri gelecek" diye hep bir ağızdan bağırılır. Askeri omuzlayanlar, genellikle askerden yeni gelenlerdir. Böylece asker adayına cesaret verilmeye çalışılır. (K.7), (K.8), (K.9), (K.15), (K.16)

Asker adayı akrabaları ve dostlarıyla vedalasırken "gidip de dönmek var, dönüp de görmemek var" deyip haklarını helal etmelerini ister. Daha sonra akrabaları, asker adayının cebine harçlık koyarak uğurlarlar. (K.1), (K.2), (K.3), (K.4), (K.5), (K.6), (K.7), (K.11), (K.12), (K.16)

⁹ Songül Özatas,Ç. Ü.,Fen -Edeb. Fak., Türk Dili ve Ed. Böl., Basılmamış Lisans Tezi, Adana 1994, s.89

ASKERLE YAZISMA

Asker ile ailesi ve arkadaşları mektuplaşırken çeşitli maniler yazarlar. Günümüzde bunların büyük bir kısmı ya belleklerden silinmiş ya da mani formunu yitirmiş. Mektuplaşmalarda kullanılan bazı maniler şunlardır.

Adana köprü basi	Mendilim dalda kaldı
Talimhah orduya karşı	Gözlerim yolda kaldı
Arkadaş kırmam dik tut	Yıkılâsin kislalar
Dosta düşmana karşı (K.7)	Sevdiğim nerde kaldı(K.7)

Evimiz dört köşe	Asker yolu beklerim Günü güne
Dibi billur sise	eklerim Sen git yarım askere Ben
Kim (askere) masallah demez	yolunu beklerim(K.16)
Dili dilinden düşe(K.2)	

	Asker oldum gidiyorum
	Askerlik dediler kosup da geldim
Vatanımı seviyorum	Nizamiye kapisından sevinçle girdim
Hakkını helâl et ana	Elbise diyerek çuvalı giydim
Ülkemi savunuyorum (K.5)	Aglama anam bir gün dönerim(K. 14)

ASKERİ KARSILAMA

Asker evine döndüğünde annesi duvara astığı simidi indirip islatır ve kuşlara verir. Daha sonra eğer önceden adanmış ise Hidir, Cabbar Dede, Seyh Abdür-rezak'a gidilir. Askerin sağ salim dönmesine yardımı olduğuna inanılan bu ziyaretlerden her hangi birinde kurban kesilir. Ya kesilen hayvanın eti olduğu gibi dağıtılır ya da yemek yapılarak dağıtılır. Yine Kur'an ve mevlit okutulur. (K.1), (K.3), (K.4), (K.5), (K.11), (K.12), (K.14)

Son dönemlerde yaşanan Güneydoğu olayları nedeni ile askerin geri dönüşünde kurban kesme daha yaygınlaşmıştır. Ayrıca bazı aileler asker uğurlarken düzenlenen kına gecelerini, asker döndükten sonra yapmaya başlamıştır. (K.1), (K.12), (K, 14)

Evine dönen askerin ailesine göz aydınlığına gelen akraba ve komsular eskiden getirdikleri bakır eşyalar yerine günümüzde artık gömlek, pantolon gibi eşyalar getirmeye başlamıştır. (K.1), (K.3), (K.5)

SONUÇ:

Askeri uğurlama ve askeri karsilama geleneği yüzyılların deneyimini elde ederek sekillenmiş kendince belli kuralları olan ve günümüzde islevselliğini hâla devam ettiren bir gelenektir.

İnsan yaşamının bir bölümünün geçirildiği asker ocagina, halkımız her dönemde iyi gözle bakmasını bilmistir ve askerliği kutsal görev olarak nitelendirmiştir.

Askere gitmenin kişiyi olgunlaştırdığı ve adam ettiği düşüncesi yaygındır. Bu nedenle gençler bir an önce askerlik görevlerini tamamlayarak toplumdaki saygın yerlerini almaya çalışırlar.

Adana yöresinde askere gitmeden ve askerden döndükten sonra yapılan bazı törenler vardır. Bunlardan ilki asker adayının bir ziyarete giderek askere gitmeden veya askerden döndükten sonra kurban kesmesidir. Her zaman bu kurban töreninde bir hoca bulunur ve Kur'an okur.

Diğer bir tören ise asker kinasidir. Asker kinasinin dinsel boyutu olmasına rağmen eğlence daha ön plandadır. Genellikle yemekli ve içkili yapılan bu törende, kına duası adı verilen bir metin, kına bayraktan tarafından sunulur. Bu duaya kına bayraktarının talimatıyla, yer yer dinleyiciler de katılır. Aslında erkek kinası ve sünnet kinasında da bazı küçük farklılıklarla okunan bu dua; bazen dinsel öğretiler içerir, bazen alttan alta mesajlar veren tekerlemelere dönüşür, bazen ise sevilen devlet büyüklerine göndermeler yapılarak dinleyicilerin devletlerine daha kuvvetli bağlanması sağlanır. Ayrıca bu duanın hem sünnet kinasında, hem erkek (düğün) kinasında, hem de asker kinasında okunması bize kına duasının yöre gençlerinin yaşamlarının en önemli geçiş dönemlerinin bir parçası olduğunu gösterir.

Ayrıca kinada okunan türkülere baktığımızda bazı türkülerin bir kısmının belleklerden silindiğini görürüz.

Adana yöresinde bazı maniler, mani formunu yitirse de askerle yazısmada kullanmanın hala devam ettiği söylenebilir.

Askeri karsilama törenine baktığımızda yer yer uğurlama ile paralel olduğunu görürüz. En önce asker evine döndüğünde ziyarete gidilerek kurban kesilir. Son yıllarda yaşanan Güneydoğu olayları nedeniyle aslında askere uğurlarken yapılan kinanın döndükten sonra yapılmasına da sıkça rastlanır.

Ayrıca askere uğurlarken, yapılan bu törenler içinde bir çok motif karsımıza çıkar. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz. Asker adayının eline yakılan kinanın etrafına para sarılması ve bu paranın ikinci gün fakire verilerek, yaşanabilecek olumsuzluklardan kurtulma düşüncesi. Asker adayına simit isittirilerek, simidin geri kalanının evde saklanması (askerin kismetinin) ve asker adayının bu nedenle geri döneceğine inanılması.

Kırmızı rengini kullanılarak (askere yakılan kınanın kırmızı olması, koluna kırmızı kurdele bağlanması ve asker adayını uğurlayacak arabalara kırmızı yağlıklar bağlanması) asker adayının vatanına kurban edilmesi düşüncesi. Asker adayının ardından su dökülerek çabuk geleceğine inanılması

Bu bildirimizde, Türk halk kültüründe önemli bir yeri olan askeri uğurlama ve karşılama geleneginin Adana'daki uygulamalarını vererek, Türkiye asker uğurlama ve karşılama gelenegine, katkıda bulunmaya çalıştık.

KAYNAK KİŞİLER

K-1- Vehbi Esmе, 1938, esnaf, evli, ilkokul, Mirzaçelebi **K-2-** Nadide Arıcı, 1938, ev hanımı, evli, enstitü, Yesilevler **K-3-** Fatma Ketre, 1938, ev hanımı, dul, okur-yazar, Yesilevler **K-4-** Mehmet Yesiltas, 1939, esnaf, evli, ilkokul, Saydam Caddesi **K-5-** Ulviye Çapargil, 1933, ev hanımı, dul, yok, Meydan **K-6-** Sebiha Yılmaz, 1933, ev hanımı, dul, yok, Yesilevler **K-7-** Fatma Özbek, 1933, ev hanımı, evli, ilkokul, Yesilevler. **K-8-** Mustafa Yalgin, 1930, emekli, evli, ilkokul, Yesilevler **K-9-** Mustafa Uludag, 1944, serbest meslek, evli, ilkokul, İsmetpaşa **K-10-** Emine Tas, 1928, ev hanımı, dul, yok, Velibey **K-11-** Edibe Aygöl, 1932, ev hanımı, dul, yok, Barbaros **K-12-** Cemile Özatas, 1949, ev hanımı, evli, yok, Havuzlubahçe **K-13-** Abdurrahman Yagdiran, 1934, emekli, evli, ilkokul, Yenibey **K-14-** Gonca Ulusoy, 1946, ev hanımı, dul, enstitü, Yesilevler **K-15-** Kerim Sari, 1925, emekli, evli, yok, İsmetpaşa **K-16-** Kamil Zenger, 1963, esnaf, evli, ilkokul, Sucuzade